

Потпуковник МИХАЕЛ МИШИЧ

НЕКА ПИТАЊА ТАКТИЧКЕ УПОТРЕБЕ АРТИЉЕРИЈЕ У БОРБИ

При разматрању појединих питања о употреби артиљерије наилазимо на разна гледишта, која често имају врло мало додирних тачака. За то, можда, има више оправданих разлога, као што су: недостатак званичних упута, застарелост појединих одредаба Ратне службе артиљерије, неусталеност и потешкоће у терминологији, сразмерно брз и специфичан развој наше артиљерије, итд. Међутим, једнакост схватања основних и најважнијих питања из области тактике артиљерије неопходна је за цео наш старешински кадар, а нарочито за артиљериске и општевојне старешине, те би било целисходно да се о њима чешће дискутује како би што пре дошли до најбољих закључака. У овом чланку изнећемо своје мишљење по појединим питањима, која ће се можда и у већем степену разликовати од „усвојених“ схватања и истаћи ћемо она питања која су код нас слабо разрађена, а која по својој природи заслужују већу пажњу.

Пре но што пређемо на излагање појединих питања из напред поменуте области треба истаћи извесне специфичности схватања појма артиљерије. Уопште узев, под појмом артиљерије данас схватамо не само артиљерију која се налази у саставу типичних артиљериских јединица, као што су артиљериски пук или дивизион, већ и она оруђа и минобацаче који се налазе у саставу стрељачких батаљона и пукова. Материјални одраз таквих схватања огледа се у нашим формацијама, које предвиђају начелника артиљерије у стрељачком пуку, као и у прописаним дужностима које има начелник артиљерије дивизије у односу на артиљерију стрељачког пука. Самим тим је на неки начин организациски већ унапред обезбеђено јединство акције и дејства целокупне артиљерије, дакле и оне из састава сп и сб, као и оне из састава „чистих“ артиљериских јединица. Овакво схватање, свакако, позитивно се одражава у току мирнодопског васпитања артиљераца, а до свог пуног изражаја долази у рату приликом организације и извођења боја у припреми јединственог плана ватре, итд. Међутим, то није случај код неких армија (нарочито западних), пошто артиљериска оруђа из састава пешадиских јединица не спадају у појам артиљерије, те као таква остају ван утицаја виших артиљериских старешина.

Схватање појма артиљерије које је код нас усвојено има низ преимућстава. То се нарочито огледа у томе што то омогућава и у извесном смислу обавезује и више артиљериске штабове и начелника артиљерије сп

да приликом планирања употребе артиљерије кад год за то постоје услови, створе јединствени план ватре у који се укључују сва артиљериска оруђа, почев од најмањих до највећих калибара, без обзира у чијем се органском саставу налазе. Одавде излази специфична и врло важна улога начелника артиљерије сд, у карици свих артиљериских штабова, пошто он обједињава и координира употребу не само артиљериских јединица дивизиске артиљерије и артиљериских средстава ојачања, већ и артиљериских јединица из састава стрељачких батаљона и пукова. Оваква јединствена употреба артиљерије претставља најбоље решење које обезбеђује најцелисходније искоришћење артиљериских средстава.

У вези са тежњом за што већим осамостаљењем стрељачких јединица, па и мањих од дивизије, могу се, евентуално, појавити и захтеви за што већом децентрализацијом при употреби артиљерије, која би се у овом конкретном примеру огледала у томе што би командант пука и батаљона у свим приликама у потпуности располагали артиљеријом и употребљавали је према свом нахођењу за дејство на оне циљеве које би сами одређивали. Такви захтеви не би претстављали неки напредак, већ корак уназад у односу на постојећи начин употребе артиљерије и могли би се окатегорисати као неувиђање и несхватање потребе за масовном употребом артиљерије у рату.

Сматрамо да је наша досадашња пракса доказала да виши артиљериски штабови (дивизиски) промишљено и правилно користе своје право за централизовано управљање целокупном артиљеријом у дивизији, и да прибјегавају централизацији само у оним видовима и фазама боја када је то у општем интересу.

Подела артиљерије по задацима

Нећемо се упуштати у набрајање разних задатака које артиљерија решава у појединим видовима и фазама борбе. Овде нас интересују **групе појединих задатака у целини** за чије решење услови савремене борбе изискују предузимање нарочитих начина дејства артиљерије, нарочитог регулисања питања командовања, а у вези са тим и односа између општевојних и артиљериских старешина као и стварање посебних организационих облика.

Уопште узето, постоји један јединствен задатак артиљерије, који се састоји у потпомагању пешадије и тенкова, па и других родова војске, при извршењу њиховог задатка. Овај задатак можемо рашчланити по времену и простору на цео низ тактичких задатака, а ове даље на ватрене задатке — циљеве. Ако извршимо анализу циљева ватрених и тактичких задатака, и ако проценимо могућности артиљерије за њихово извршење, доћи ћемо до закључка да земаљску артиљерију у борби можемо поделити на **три** међусобно различита дела који се битно разликују како по врсти задатака које у борби решавају, тако и по карактеру рада саме артиљерије.

Први део артиљерије има основни задатак да води борбу са непријатељским тенковима. У циљу извршења тога задатка ова артиљерија прима специјалне организациске облике, дејствује увек непосредно, ешелонирана је по дубини целог борбеног поретка и налази се у сталној борбеној готовости за извршење брзог маневра са циљем одбијања и уништења непријатељских тенкова и заштите сопственог борбеног поретка.

Други део артиљерије има задатак да непосредно прати покретом и ватром најниже стрељачке јединице, да у најкраћем времену неутралише и

уништава све циљеве на које наиђе пешадија и који омогућавају брзо извршење њеног задатка. Ова артиљерија размештена је у борбеном поретку пешадије, са њим се креће и начелно дејствује непосредно, изузев минобацача, који тај задатак остварују посредним гађањем.

Трећи део артиљерије извршава највећи део задатака неутралишући и уништавајући непријатељску живу силу, ватрена средства, артиљерију и фортификациске објекте, не само у непосредној близини сопствене пешадије, већ и на целој дубини непријатељског борбеног поретка. За овај део је карактеристично да већином дејствује масовно — концентрацијама ватре, да неутралише и уништава не само циљеве који се виде, већ и оне који се не виде са земаљских осматрачница и да своје задатке редовно извршава посредним гађањем. С обзиром на овакве могућности, овај део артиљерије употребљава се за подршку већих општевојних јединица почев од стрељачког пука па навише, и претставља једно од главних средстава којим јединица општевојни команданти могу брзо и успешно утицати на ток боја.

Према томе, по задацима које артиљерија има да решава у борби, имали бисмо: противтенковску артиљерију, пратећу артиљерију и артиљерију за подршку.

Разумљиво је да количински однос између противтенковске, пратеће и подржавајуће артиљерије није сталан у одређеној борби, већ се и он мења према захтевима појединих фаза борбе. Тако, на пример: део артиљерије за подршку може се у извесној фази борбе употребити као противтенковска или пратећа артиљерија или обратно; део противтенковске артиљерије у одређеној фази борбе, према условима ситуације, може примити улогу подржавајуће или пратеће артиљерије, итд.

Оваква би, по нашем мишљењу, била основна подела земаљске артиљерије (тј. артиљерије која гађа циљеве на земљи).¹⁾

Подела артиљерије за подршку

Артиљерија за подршку, у поређењу са пратећом и противтенковском артиљеријом, решава много већи број задатака, који су још и веома разноврсни. Због тога се поставља питање: да ли и код ове артиљерије треба вршити неку даљу поделу? Да бисмо могли одговорити на то питање, потребно је да размотримо главне врсте задатака ове артиљерије. Објекти, односно циљеви, које она туче могу се налазити на великим просторностима и бити ешелонирани на велику дубину. С друге стране, сами објекти — циљеви су веома различити како по својој природи (непријатељска жива сила, разна ватрена средства, почев од пушкомитраљеца до најтежих типова артиљерије, тенкови и остала оклопна возила и разни фортификациски објекти), тако и по тактичкој важности. Тактичка важност циљева зависи у првом реду од њиховог места и улоге у непријатељском борбеном распореду, а затим и

¹⁾ Део артиљерије који смо назвали „артиљерија за подршку“ код нас још нема званичног назива, већ се у том смислу и даље употребљава термин „артиљерија“. То је, свакако, један од термилошких недостатака, нарочито ако се има у виду да код нас појам „артиљерија“ има много шире значење и да под њим подразумевамо и артиљериску оруђа и минобацаче. Према томе, потребно је да се тај део артиљерије, који је по обиму највећи, који има специјалну организацију командовања и који у односу на остала два дела артиљерије има врло сложу и суштински различиту управу ватром, назове засебним именом.

од сопствених намера које се одражавају у плановима боја, односно у постављеним задацима нижих општевојних јединица, који су, с обзиром на њихову величину и могућности, обично ограничени по фронту и дубини. То значи да за мање јединице могу бити тактички важни једни непријатељски објекти, а за веће јединице други, како би се таквом поделом циљева обезбедило извршење борбеног задатка у целини. Другим речима, поједини објекти чије је неутралисање или уништење од великог значаја за стрељачки пук да би могао извршити свој задатак, немају и не морају имати такву исту важност за дивизију или корпус као целину при извршењу њиховог задатка. То даље значи да сами задаци изискују потребу да се дели артиљерија за подршку у борби, да би се обезбедило лакше извршење задатака општевојним јединицама свих степена.

Иако код нас, уствари, постоји даља подела артиљерије за подршку по задацима, ипак се она не истиче посебно као у неким другим армијама, што у извесном смислу и олакшава њено правилно груписање у борби. Та подела је у пуној мери већ садржана у усвојеним организационим облицима, као што су: ПАГ, ДАГ, КАГ и ААГ, а сами задаци које решавају ове групе, уствари изазивају даљу поделу артиљерије за подршку.

Код неких других армија ова артиљерија се обично дели на: артиљерију за непосредну подршку, артиљерију за општу (посредну) подршку и корпусну (армиску) артиљерију (или артиљерију за контрабатирање, даљно дејство и сл.), с тим да се наведене врсте артиљерије по потреби оформљују у групе. У овом случају подела по задацима је јасније истакнута, док се она код нас не истиче у самом називу (на пример, ПАГ, ДАГ, КАГ), пошто је усвојен принцип наименовања артиљериских група по општевојним јединицама.

Дакле, ако са суштинске стране гледамо наше артиљериске групе разних степена, а не само по називима, онда ћемо доћи до закључка да нема потребе за увођењем нових назива, као на пример „група за непосредну подршку“ (што је наш ПАГ), „група за посредну подршку“ (што је наш ДАГ), итд.

Такође се поставља питање да ли корпусну и армиску артиљерију за подршку у борби треба делити по задацима, као на пример „артиљериске групе за контрабатирање“, „група за даљна гађања“, „групе за рушење“, итд.

У савременој борби, а нарочито у нашим условима, тражи се максимално искоришћавање артиљериских оруђа. Ми полазимо од тога да се основни задатак артиљерије састоји у подршци стрељачких јединица нижих степена (пукова, дивизија) и да је, у првом реду, потребно задовољити њихове захтеве. Често ће бити потребно, а нарочито у критичним моментима, да се овим јединицама укаже помоћ у артиљериској ватри, иако оне располажу својим групама одговарајућег састава. Ту помоћ могу пружити само артиљериске групе вишег степена (КАГ, ААГ). Тачно је да специјални задаци (као, на пример, контрабатирање) изискују предузимање нарочитих мера и да је често, а нарочито при већој засићености артиљеријом, пелисходно одређивати поједине артиљериске јединице са задатком да првенствено воде борбу са непријатељском артиљеријом или да врше даљна гађања, али то не значи да су оне тиме ослобођене решавања других задатака, нарочито пружања помоћи или ојачавања дејства нижих артиљериских гру-

па, када се за то укаже потреба или у међувремену када, из било којих разлога, ове јединице не дејствују по одређеним специјалним циљевима.

Подела артиљерије за подршку по задацима треба да обезбеди: потпуну повезаност дејства целокупне артиљерије, њено потпуно искоришћење, могућност ангажовања максималног броја артиљериских јединица за извршење најважнијих задатака у датој ситуацији. Због тога сматрамо да не би било целисходно вршити неку још детаљнију поделу по задацима, пошто би то изазвало непотребно распарчавање и онако ограниченог броја средње и тешке артиљерије у датој ситуацији и знатно ограничило могућности извршења маневра ватром и покретом.

Из свега тога можемо закључити да је код нас подела артиљерије за подршку по задацима систематски извршена у постојећим групама ПАГ, ДАГ, КАГ и ААГ, и да, ван тих група, нема потребе за неком даљом поделом артиљерије по задацима.

Груписање артиљерије за подршку

За извршење једног задатка у борби се врло често одређује више артиљериских јединица (дивизиона) различитих калибара и модела. Да би било могуће командовати тим јединицама, управљати и координирати њихову ватру како би се постигао што бољи ефекат, намеће се нужна потреба да се те јединице привремено (тј. за време извршења тога борбеног задатка) обједине у групу и ставе под једну команду — команду групе. Формацијом није могуће унапред предвидети какав треба да буде састав тих група, пошто то зависи од низа фактора који резултирају из конкретне ситуације. Тако, на пример, ако су за потпомагање стрељачког пука у одбрани или нападу одређена два дивизиона, тј. ако оба дивизиона имају исти задатак — потпомагање тог стрељачког пука — онда их у таквим случајевима треба ставити под једну команду групе. У противном, ако би за тај задатак био одређен само један дивизион, онда нема никакве потребе за образовањем групе, пошто он већ има формациски предвиђену своју команду. Исто тако, ако се цео артиљериски пук одреди, на пример, за потпомагање дивизије, онда нема потребе да од њега формирамо дивизиску артиљериску групу, нити да у заповестима наглашавамо ко је командант те групе и каквог је она састава. Међутим, у пракси због лакшег и краћег споразумевања, често називамо групом и формациске артиљериске јединице које у борби имају улогу групе. Но, по нашем мишљењу, за цео артиљериски пук може се употребљавати и један и други назив, али назив „група“ треба избегавати у случајевима када је у питању само један дивизион. У савременом рату дивизион претставља ватрену јединицу, која најчешће дејствује као целина, пошто је батерија сувише слаба за постизање жељеног ефекта. Појам групе је, ипак, знатно ширег значаја.

С овом недоследношћу у терминима треба се помирити, не само због тога што су одомаћени, него и због тога да не бисмо запали у још већу недоследност код осталих термина, које је данас тешко искоренити. Наиме, ако баш хоћемо да будемо до краја доследни, онда не бисмо имали право да начелно говоримо. На пример, о задацима ДАГ, КАГ и ААГ, већ једино о задацима дивизиске, корпусне и армиске артиљерије у борби, пошто није обавезно да се групе образују од ове артиљерије. Али, то би још више ком-

пликовало наше изражавање, пошто, например, органска корпусна артиљерија може бити једна, а корпусна артиљерија у борби може бити друга, итд.

Код нас преовлађује мишљење да појам „група“ има неку везу са регулисањем самог начина командовања. Због тога, се например, дозвољава образовање ПАГ само команди артиљерије дивизије, а стрељачком пуку забрањује се да при децентрализованом командовању од придате артиљерије образује своју артиљериску групу. Из овога би се могло закључити да се групе образују само код централизованог командовања артиљеријом. То мишљење је, свакако, погрешно и не одговара нарочито нашим условима, пошто ће бити често случајева да ће стрељачки пукови дејствовати на самосталним правцима, на широким фронтовима и сл. када ће им се придавати артиљериске јединице на непосредно располагање. У таквим ситуацијама, команде пукова наилазиле би на проблем како да назову групу коју су образовале да ради за рачун целог пука. По нашем мишљењу, нема никакве потребе да се уводе неки нови називи, као например, „колонска“ или „отсечна артиљерија“, када већ имамо усвојен назив ПАГ. Осим тога, ми не видимо разлога зашто дивизија или корпус могу да образују групе од придате артиљерије, а да једино стрељачки пук не би имао то право.

Код нас би требало детаљније расправити и питање потребе образовања армиске артиљериске групе. У нападу при пробоју позиционе одбране, када се, начелно, располаже са много артиљерије и када су нападни фронтови уски, појављује се већа потреба, а и могућност њеног образовања. С друге стране, када је у питању одбрана, а нарочито одбрана на широком фронту, и када се располаже са мало артиљерије, било би целисходније оформити нешто јаче КАГ и потпуно се одрећи ААГ. Ово питање треба што пре разјаснити пошто постоји тежња да се код сваког општевојног команданта ствара одговарајућа група без обзира да ли за то има услова и потребе. То се оправдава тврдњом да општевојног команданта не треба лишити тако моћног средства за испољавање његовог утицаја на ток боја.

Иако су познати задаци разних артиљериских група, овде ћемо само подвући важност коју има давање задатка групама виших јединица за ојачање ватром ниже стојећих група. Иако се такав задатак и поставља, често се не предузимају потребне мере да га групе стварно морају извршити, пошто се довољно не оцењује важност таквог задатка. Код решавања тактичких задатака, ситуација често захтева да се оформе све групе, почев од ПАГ до КАГ па и даље, иако се за образовање свих тих група не располаже довољним бројем артиљериских дивизиона. У таквим случајевима пуковске групе често остају тако слабе да неће бити у стању да одговоре својим задатку, мада у борби треба да решавају највећи број најважнијих задатака. Нећемо се упуштати у разматрање да ли је целисходно пошто-пото образовати артиљериске групе код свих одговарајућих степена, већ желимо само подвући колико је у таквим ситуацијама важна ватрена помоћ, односно ватрено ојачање нижих група од стране група виших степена. У борби је често рентабилније барем привремено одустати од неких специјалних артиљериских задатака да би се дао приоритет оним задацима без чијег би решења био укочен или успорен рад пешадиских јединица. При томе, ми полазимо од претпоставке да је основно дејство артиљерије оно, које непосредно потпомаже рад стрељачких пукова првог ешелона. Резултати тога дејства непосредно се искоришћавају, а сама ватра је најповезанија и највише ускла-

ђена са потребама пешадије која се бори. Циљеви, на које се при томе дејствује, нису резултат неке теориске тактичке процене, већ резултирају из непосредних потреба јединица. Према томе, ове ватре су најрентабилније и најефикасније зато што се резултати њиховог дејства одмах искоришћавају и што се оне много мање заснивају на разним закључцима, претпоставкама и вероватноћама постојања циљева него ватре које се отварају за рачун стрељачких јединица већег степена. Дакле, приликом груписања артиљерије морамо обратити пажњу и на горње чињенице. Слабост у јачини и саставу нижих артиљериских група можемо донекле отклонити ако вишим групама, као један од важнијих задатака, постављамо и задатак ојачања дејства ниже стојећих артиљериских група. Тај задатак треба постављати потпуно одређено, например: ДАГ-12 ојачава дејство ПАГ-32, а не ДАГ-12 ојачава дејство ПАГ-ова првог ешелона или сл. Често ће се указати потреба да се у том циљу одреди и број дивизиона. На основу тако добивеног задатка командант ДАГ-а дужан је да одреди јединице из његовог састава које ће извршавати тај задатак, да их постави на одговарајуће ВП и да им одреди одговарајућу ватрену зону, која обавезно треба да се поклапа бар са ватреном зоном оне пуковске групе коју ојачава. Али, све то још не обезбеђује сигурност и благовременост извршења постављеног задатка. Наиме, ако бисмо се придржавали реалног тока наређивања у борби, онда би се тај задатак ретко када благовремено извршио. Замислимо само обилазни пут и функционисање свих веза на томе путу: командант ПАГ-а — начелник артиљерије дивизије — командант ДАГ-а — командант дивизиона. Од таквог бирократског начина наређивања свакако треба одустати, јер је много згодније и једноставније да се успостави директна веза између команданта ПАГ-а који се ојачава и команданта дивизиона из састава ДАГ-а који има задатак да ојачава. Право командовања требало би овако регулисати: ако је командант ПАГ-а за извршење ватрених задатака ангажовао целокупан састав своје артиљериске групе и проценио да ни то није довољно, онда он може директно наредити ангажовање оних дивизиона из састава ДАГ-а који са њим имају директну везу (који имају задатак ојачања дејства ПАГ-а). С друге стране, команданти дивизиона ДАГ-а дужни су да извршавају наређења команданта ПАГ-а ако у том времену већ не извршавају неки задатак по наређењу команданта ДАГ-а (односно за рачун дивизије).

Аналоган начин командовања и везе требало би применити и онда када су артиљериске јединице из КАГ-а добиле задатак да ојачавају дејство ДАГ-а. Тиме би се обезбедило да КАГ и ДАГ у првом реду извршавају задатке за рачун дивизије и корпуса као целине и да рад ових група, односно њихових јединица, који се обавља по наређењу команданта ниже стојећих група, не иде на уштрб извршења њихових основних задатака. Осим тога, такав начин командовања и везе обезбеђује максималне користи од артиљерије. Он је нарочито погодан у свим оним формама и фазама боја, код којих целокупно дејство није одозго унапред планирано и строго централизовано, тј. онда када се већи део дејства артиљерије не развија по времену или по унапред устаљеним сигнаlima.

Уопште, код нас би требало обратити много више пажње на садејство између група појединих степена. Слично наведеним дужностима артиљериских група вишег степена, у односу на ниже групе, с правом се могу прописати и дужности нижих у односу на више групе. Тако, например, у поје-

диним фазама борбе, биће целисходно да се и групе нижих степена употребе за пружање помоћи вишим групама при извршењу неких задатака, као на пример за извојевање ватрене надмоћности или њено одржање.

Правилно решење питања садејства и стварања могућности за његово лако реализовање између виших и нижих артиљериских група претставља услов за повезаност дејства артиљерије и за њено потпуно искоришћење, тј. за ангажовање максималног броја артиљериских јединица при извршавању најважнијих задатака у датој ситуацији.

Сасређено и подељено командовање артиљеријом

Иако су постојеће дефиниције о командовању артиљерије на изглед јасне, ипак се појављују разни погледи и схватања када дође до његове практичне примене.

Наша правила предвиђају само два начина командовања артиљеријом: сасређено и подељено. Али, пошто је тешко одредити неку тачну границу између сасређеног и подељеног командовања, често се, а нарочито код решавања задатака, не зна какво је командовање. Из тих разлога, па и под утицајем бивше југословенске војске, неки предлажу да се уведе и трећи начин командовања артиљеријом, наиме делимично подељено командовање. Али, ако анализирамо тај трећи начин командовања, видећемо да он не доноси никакве користи, пошто може имати двојако значење, што ћемо најлакше објаснити на примерима.

Претпоставимо, најпре, да се дивизија развила са три пука у првом ешелону, да је код сваког пука оформљена одговарајућа артиљериска група и да сем тога постоји ДАГ, који због земљишних услова и ширине фронта дивизије није у стању да дејствује испред фронта целе дивизије, већ само испред отсека два стрељачка пука. У таквом случају неће се организовати сасређено командовање у оквиру целе дивизије, већ само на главном правцу, где ће се сасређено командовати са две пуковске артиљериске групе и са ДАГ-ом, док ће трећа пуковска група бити потпуно придата на расположење команданту сп. Та комбинација сасређеног и подељеног командовања артиљеријом претстављала би први начин делимично подељеног командовања.

Узмимо сада други пример, наиме, да је сваком сп првог ешелона придат на расположење изванредан део артиљерије и да је под командом дивизије образован ДАГ. Пошто је у овом случају артиљерија придата стрељачким пуковима, онда то значи да начелник артиљерије дивизије може постављати ватрене задатке само ДАГ-у, а не и артиљериским групама које би се код стрељачких пукова образовале од додељене артиљерије. Према томе, то не би било ни сасређено ни подељено командовање, те би се и оно могло назвати као делимично подељено командовање. Међутим, може се лако уочити да постоји суштинска разлика у командовању артиљеријом у једном и другом примеру тако да се никако не би смело назвати једним термином и да се тим новим термином „делимично подељено командовање“ не би ништа добило.

Исто тако, не можемо се сложити ни са начином употребе и командовања артиљеријом који је наведен у другом примеру и кога појединци покушавају да уведу код нас „пошто би он највише одговарао нашим потре-

бама и најчешће би се примењивао“. Такав начин командовања артиљеријом може се из нужде применити у извесним ситуацијама, и то привремено, као например у почетној фази сусретне борбе и при артиљериском обезбеђењу борбе у дубини док се не успостави веза барем са најближом пуковском артиљериском групом, а после тога треба одмах прибећи сасрећеном командовању на дотичном правцу, који пружа много боље резултате.

По нашем мишљењу, постојећом поделом командовања артиљеријом могу се обухватити и разне варијанте у командовању које постоје између подељеног и сасрећеног командовања, с тим да се оно детаљнише према потреби, као например сасрећено командовање у оквиру дивизије, а подељено у оквиру корпуса, или сасрећено командовање на главном правцу, а подељено на помоћном, итд.

Одређивањем начина командовања регулише се основно питање, тј. права потчињених општевојних и артиљериских старешина у односу на претпостављеног артиљериског старешину. Уколико је претпостављени артиљериски старешина задржао више права, утолико их мање има потчињени општевојни и артиљериски старешина према својој групи. Ту се, углавном, ради о праву постављања тактичких и ватрених задатака, о праву обезбеђења рејона ВП, ватрених зона и допунских сектора, као и о праву премештања, односно извршења маневра покретом артиљериских јединица.

Ако је претпостављени артиљериски старешина задржао право да потчињеним подржавајућим артиљериским јединицама у току боја поставља тактичке и ватрене задатке, онда можемо говорити о сасрећеном командовању. Он ће та права задржати под условом да на том делу фронта може пратити ситуацију и интервенисати маневром ватре са другим артиљериским јединицама из састава суседних група или из састава више стојећих група. У противном случају централизација командовања је непотребна.

Претпостављени старешина може задржати право одређивања ватрених положаја, ватрених зона, допунских сектора, као и право премештања, односно маневра покретом, и код сасрећеног и код подељеног командовања, који начелно не утиче на начин командовања. Дакле, и под условима подељеног командовања потчињени општевојни командант неће увек моћи потпуно да располаже придатом артиљеријом ради тога да би се артиљерији благовремено обезбедила могућност извршења маневра покретом на важније делове фронта, и да би се могле обезбедити границе са суседима.

Поменута органичења права употребе придате артиљерије најчешће ће се примењивати код придатих јединица ојачања, а понекад и код органских артиљериских јединица.

У овом чланку покренули смо неколико важнијих питања са којима се често сусрећемо при решавању начина тактичке употребе артиљерије и обрадили их само у тој мери да се могу уочити поједини проблеми, који су са њима у вези. При томе смо покушали да покажемо и начин како би их требало решавати.